

Сирко І.М.

кандидат філологічних наук

доцент кафедри практики англійської мови

Навчально-наукового інституту іноземних мов

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЕЛІПТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ІНТИМІЗАЦІЇ ДІАРІУМНОГО ТЕКСТУ

Анотація. У статті репрезентовано розуміння інтимізації як категорійної комунікативної ознаки мови. Запропоновано аналіз еліптичних конструкцій через призму інтимізації діаріумних текстів. Продемонстровано, як використання еліптичних речень у щоденниках сприяє втіленню комунікативної тактики присутності / залучення читача на дискурсивному рівні.

Ключові слова: інтимізація, щоденник, дискурс, діаріумний текст, інформаційна компресія, еліптичні конструкції.

Abstract. The article represents the understanding of intimization as a categorial communicative feature of the language. It deals with the analysis of elliptical constructions through the prism of diary notes intimization. It has been demonstrated how the use of different elliptical structures in the diaries contributes to realization of the communicative tactics of the presence / involvement of the reader on the discourse level.

Keywords: intimization, diary, discourse, diary text, information compression, elliptical constructions.

Постановка проблеми. Явище інформаційної компресії (стиснення змістового аспекту дефініціюючого при збереженні сутнісної площини дефініційованого [2, с. 168]) має значний потенціал в архітектоніці тексту, оскільки безпосередньо пов'язане з його моделюванням.

У діаріумному (щоденниковому) тексті засоби інформаційної компресії мають смислову спрямованість, відмінну від інших видів текстів: значущими є вимоги мовної прагматики, приписи естетики і жанру, вимоги стилістики тощо. Інформаційна компресія призводить до лаконізації тексту, її ступінь залежить від комунікативної ситуації, що в щоденниковому тексті визначається інтенцією автора. У такому разі лаконізація не є скороченням тексту за рахунок вилучення частини інформації, а оптимізує його сприйняття зі збереженням повного обсягу емоційної, змістової й образної інформації.

Зумисний пропуск несуттєвих слів у реченні без спотворення змісту, а часто задля підсилення смислу та ефекту учені кваліфікують як явище *еліпсису*. Зазначеного визначення дотримується, наприклад, А. Палійчук, наголошуючи, що «еліптичні речення використовуються навмисне, з метою відтворення ефекту того ж таки усного неформального спілкування із читачем і, як наслідок, сприяють інтимізації нарративу» [4, с. 112]. *Синтаксичний еліпсис* базується на аналогії — особливій побудові еліптичної частини, яка дозволяє точно визначити те, що не виражено. Еліптичні речення не мають повних відповідників, у чому й полягає їх особлива синтаксична природа та своєрідність. Стилiстично забарвлені, вони актуалізують читацьку увагу, урізноманітнюють нарративну організацію тексту.

Еліпсис надає висловлюванню динамічності та комфортності живого мовлення.

Виклад основного матеріалу. Умови функціонування еліптичних конструкцій у щоденниковому тексті, їх активне використання з метою його інтимізації заслуговують окремої уваги. Оскільки щоденники є своєрідним писемним відображенням розмовно-побутового мовлення, що репрезентує основну сферу використання мовленнєвої еліпсації, то еліптичні конструкції у записях діаристів не є епізодичним явищем. Ознайомлення з щоденниками вимагає від адресата готовності читати «між рядками», вступати в незримий діалог з автором, заповнювати лакуни власними думками. Отже, усунення формальної і змістової незавершеності еліптичного речення у щоденнику відбувається не механічно, а творчо супроводжується актуалізацією уваги адресата, загостренням емоційності, експресивності повідомлення, скороченням дистанції між автором і читачем записів, і як наслідок — інтимізацією тексту.

У щоденниках основною характерологічною функцією еліптичних речень є передача психологічних характеристик діариста, котра, власне, і сприяє інтимізації мовлення через імітацію його стихійності, наближенню до розмовного стилю, вираженню різних емоційно-оцінних значень: *корпуси білих, кількаповерхових будинків, грядки, квітники, білизна на шнурках, горобина чи не біля кожної хати...* [Г.-Ч., с. 80]; *В тій течії батерейки, туалетні речі, листи...* [С., с. 63]; *Де-не-де статуї святих...* [Г.-Ч., с. 35]; *І нарешті — другий день!* [С., с. 295]; *Один за всіх і всі за одного!* [С., с. 252]; *За мною багато пережитого* [С., с. 33]; *За нами світ неволі, перед нами — свободи* [С., с. 354]; *Коли б уже швидше звідси* [В., с. 503-69]; *завтра — на фабрику!* [В., с. 619-69]; *Увесь день дощ...* [В., с. 1333-70]; *В кімнаті нас вже дев'ятеро* [С., с. 351]; *коли б тільки час і нагода* [В., с. 941-70]; *Вичувую, що мої слова — горох об стіну* [С., с. 252] та ін.

Наведені мікроконтексти демонструють часте оформлення еліптичних структур окличними або питальними реченнями (за визначенням Т. Анохіної — заповнювачами пауз в усному мовленні [1, с. 9]). На сторінках щоденникових записів, як і в усному мовленні, діалог із адресатом зазвичай відбувається без спотворення просторово-часових параметрів комунікації, виникає ефект спонтанності: *Є надія, що вона невдовзі вернеться додому. Коли б швидше!* [В., с. 1304-69]; *Завтра ж буду говорити з господарем фабрики про тебе. Але ж біда з язиком!* [В., с. 498-69]; *А те, що не вийшов зустріти, я майже забула... Майже!* [Г.-Ч., с. 157]; *...сумними очима дивляться на руїни, спричинені таки людськими руками. Яка ж тут різниця!* [Г.-Ч., с. 35]; *Думаю, що час уже з нього в дорогу, дуже час ...* [В., с. 754-69]; *Це — не проста справа. Ой, не проста!* [Г.-Ч., с. 133]. В останньому з наведених щоденникових записів еліптичне речення супроводжує вигук. Його навмисне використання є додатковим і свідомим способом імітації синхронної, невимушеної або емоційної розмови у тексті.

Отже, специфіка засобів синтаксичної компресії полягає в тому, що вони у своїй семантичній структурі містять додатковий компонент значення і за своєю синтаксичною організацією відрізняються від одиниць емоційно-нейтрального синтаксису.

Одна й та сама синтаксична структура може слугувати для вираження кількох різних емоційно-експресивних значень.

У щоденниковому тексті еліптичні конструкції створюють ефект усної розмови діариста з уявним читачем, допомагають донести до адресата живу, динамічну картину подій його життя, акцентують найважливіші його моменти та сприяють увиразненню різноманітних семантичних відношень, посиленню контрасту між значеннями вербалізованих слів.

Семантична компресія в тексті щоденника — це навмисний пропуск важливої частини тексту, стратегічний компонент поведінки, силенціальний ефект, багатозначне замовчування. На відміну від *синтаксичної компресії*, правильне розкодування повідомлення можливе лише при опорі на контекст. Замовчування, як ключовий елемент семантичної компресії, тяжіє до ситуативних імплікатур (під *імплікацією* розуміємо глибинний смисл висловлювання, який адресат повинен зрозуміти й вивести на поверхню [3, с. 347]). Розкрити прихований зміст мовчання означає зрозуміти ситуацію комунікації [5, с. 116-121].

Розкодування щоденникового запису потребує певної «співпраці» з читачем, його уваги. Автор звертається до читача як до співучасника, до людини, яка і без слів розуміє, про що йдеться. Цей прийом зазвичай використовується на ділянках тексту, багатого імпліцитними, прагматичними значеннями, наприклад: *Чи не зможуть вони і мені щось порадити. І все таки... [С., с. 17]; І це вже... І це вже... Нарешті... Все! Gloria Tibi Domine! [С., с. 351]; мені здається, що одного разу... Так. Що одного разу... [С., с. 312]; переклад дуже добрий, але... [С., с. 284]; Стіни брудні, а лазничка... [Г.-Ч., с. 170]; не цінне, але сам факт крадіжжі... [Г.-Ч., с. 63]; там ми були бодай удвох, були разом, а тут... [В., с. 501-69]; Нічого не можна заперечити, але... [В., с. 760-69]; я відразу догадався, що це завідуючий; чемно усміхався, але... [В., с. 246-70]* та ін.

Невербалізоване у тексті відчувається читачем іноді значно сильніше, адже смисл безпосередньо зі свідомості адресанта потрапляє у свідомість адресата. Якщо ж читачеві з певних причин не вдається декодувати приховане повідомлення, то він неначе віддаляється від щоденника, інтимізація не реалізовується.

Висновки. Як бачимо, семантична й синтаксична компресія сприяють підсиленню імплікативних значень. У щоденниках вони відтворюють уявний діалог із читачем, сприяють імітації його спонтанності, невимушеності, а також підвищують емоційність, що, в свою чергу, призводить до інтимізації авторських записів.

Список умовних скорочень

1. В. – Воропай О. Англія зблизька (Щоденник нового поселенця) / Олекса Воропай // Визвольний шлях. — Лондон: Українська Видавнича Спілка, 1969. — Кн. I-XII; 1970. — Кн. I-XII; 1971. — Кн. I-XII.
2. Г.-Ч. – Галабурда-Чигрин М. Україно, моя Україно... [Щоденник] / М. Галабурда-Чигрин. – К.: Видання автора, 2000. — 184 с.
3. С. – Самчук У. Плянета Ді-Пі / Улас Самчук. — Вінніпег, Канада: Вид-во т-ва «Волинь», 1979. — 355 с.

Список використаних джерел

1. Анохіна Т.О. Невербальні та вербальні засоби екстеріоризації силенціального ефекту в англomовному художньому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Т. О. Анохіна. — Київ, 2006. — 18 с.
2. Валгина Н.С. Теория текста / Н. С. Валгина. — М.: Изд-во МГУП «Мир книги», 1998. — 210 с.
3. Олікова М.О. Імплікація та невербальні компоненти комунікації як засоби передачі й декодування інформації / М. О. Олікова, А. Д. Шкаровецька // Науковий вісник Волинського нац. ун-ту імені Лесі Українки. — №7. — Луцьк, 2010. — С. 345–350.
4. Палійчук А.Л. Наративний код інтимізації (на матеріалі англomовного художнього дискурсу): дис. ... канд. філол. наук / А. Л. Палійчук. — Харків, 2011. — 253 с.
5. Швачко С.О. Лінгвістичний статус паузи (на матеріалі англomовних художніх текстів) / С. О. Швачко, Т. О. Анохіна // Вісник Сум. держ. ун-ту. — Серія: Філологічні науки. — 2002. — №3 (36). — С. 116–121.

Чезганов С.А.

старший викладач кафедри бізнес-лінгвістики

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗНАННЯ І СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

***Анотація.** У статті розглянуто низку проблем сучасної прикладної лінгвістики, зокрема актуальні проблеми викладання української мови як іноземної у розрізі міжкультурного підходу. Пропонується широке впровадження у навчальний процес соціокультурної складової процесу комунікації, виокремлення соціолінгвістичної компетенції як важливого фактору організації процесу вивчення української мови як іноземної.*

***Ключові слова:** комунікативна мовленнєва компетенція, соціокультурний контекст, соціолінгвістична компетенція.*

***Abstract.** The article considers a number of modern applied linguistics, in particular, actual problems of teaching the Ukrainian language as a foreign language in the context of intercultural approach. It is proposed that the socio-cultural component of the communication process be widely used in academic work, and the allocation of sociolinguistic competence as an important factor in the process of learning the Ukrainian language as a foreign language.*

***Keywords:** communicative speech competence, sociocultural context, sociolinguistic competence.*

Нова парадигма міжнародної мобільності та інтеграції в умовах загального доступу до новітніх комунікативних та інформаційних технологій вимагає швидкого реагування з боку учасників процесу вивчення мов.

Слід визнати, що лінгвісти не встигають ефективно, адекватно і швидко відповісти на нові виклики. Втім, певні якісні зрушення у царині викладання мов відбуваються паралельно з глобальними процесами мінливого світу. Перш за все, викладачі-мовники завдяки новітнім комунікативним технологіям мають змогу обмінюватися досвідом і підтримувати професійні зв'язки в режимі реального часу. По-друге, навчальний матеріал за змістом і формою актуалізується і доповнюється